

та об'єктивного висновку судово-бухгалтерської експертизи, який визнається та приймається самостійним джерелом доказів у судовому процесі.

Література

1. Судебно-бухгалтерская экспертиза: Учеб. пособие для студентов вузов/ [Е. Р. Россинская и др.]; под ред. Е. Р. Россинской, Н. Д. Эриашвили. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 351 с.
2. Рудницький В.С., Бруханський Р.Ф., Хомин П.Я. Судово-бухгалтерська експертиза економічних правопорушень (опорний конспект): Навчальний посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2004. — 304 с.
3. Білуха М. Т. Судово-бухгалтерська експертиза: Підручник. — К.: Видавнича компанія «Воля» — 2004. — 656 с.
4. Судова бухгалтерська експертиза: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. д. е. н. М. Д. Корінька. — К.: Видавництво ТОВ «Типографія «Клякса», 2012. — 432 с.

Кравченко Ю. П.,
*аспірант кафедри аудиту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

ВРАХУВАННЯ РИЗИК-ФАКТОРІВ ШАХРАЙСТВА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Швидке зростання економіки не завжди позитивно впливає на середовище функціонування інституцій у всіх секторах економіки. Не є виключенням і державний сектор, про що свідчить виникнення нових способів зловживання бюджетними коштами, які вчиняються працівниками бюджетних організацій. Поширенню практики використання бюджетних коштів у злочинних цілях сприяють окремі фактори.

Фактор — це причина, рушійна сила будь-якого процесу, що визначає його характер або окремі його риси. Фактори, що сприяють вчиненню шахрайства (ризик-фактори), є процеси та / або рушійні сили, які безпосередньо впливають на людину та призводять до неправомірних дій. Ризик-фактори можна поділити на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні фактори — це в основному неконтрольовані сили, які знаходяться поза межами організації, але мають на неї суттє-

вий вплив, зокрема на працівників та їх дії, на внутрішню структуру і процеси в організації.

До зовнішніх факторів, що впливають на працівника, належать:

— соціально-політичні — пов'язані з соціально-економічними суперечностями розвитку суспільства, великою соціальною напругою, викликані загальною економічною кризою, стрімким погіршенням матеріального становища населення та поглибленого майнового розшарування (наприклад, неприборкані процеси інфляції стимулюють населення до пошуку додаткових джерел матеріального забезпечення);

— політичні — зумовлені проведенням соціально-економічних реформ, які ускладнюються гострими політичними конфліктами; політична криза тягне за собою економічну і загострює соціальну ситуацію (непорозуміння та протистояння між представниками різних гілок влади);

— організаційно-управлінські — пов'язані з прогалинами в управлінні та організації роботи вищестоящих органів, зокрема міністерств і відомств, по відношенню до яких організація є підконтрольною (корумповані прояви у діяльності керівників та інших службових осіб);

— правові — пов'язані з невизначеністю, нестабільністю законодавства, його відставанням від сучасних потреб суспільства, великою кількістю суперечностей положень нормативних-правових актів, які дають можливість використовувати їх з ціллю особистого збагачення (уникнення сплати податків, креативний облік тощо);

— фактори, пов'язані з ефективністю діяльності правоохоронних органів — залежать від рівня професіоналізму та невідкупності кадрів цих органів (відчуття безкарності в зв'язку з можливістю дачі хабара тощо) [1].

Внутрішніми факторами, що сприяють вчиненню шахрайства працівником, виступають соціально-психологічні фактори. Дослідженням таких факторів займався американський науковець Дональд Р. Крейсі, який визначив три соціально-психологічні складові феномену шахрайства (тиск / стимулювання, можливість, виправдання) і зобразив їх у вигляді трикутника [2].

Тиск / стимулювання є першим елементом трикутника шахрайства і означає, що шахрайські дії вчиняються, як правило, працівником на користь самого правопорушника. Більшість експертів, які займаються дослідженням шахрайства вважають, що тиск може включати чотири категорії: фінансові труднощі (жаді-

бність, особисті фінансові втрати, ведення способу життя, який перевищує отримані доходи тощо); особисті пороки (азартні ігри, наркотики, алкоголізм тощо); тиск, пов'язаний з роботою (недостатнє визнання здійсненої роботи, незадоволення нею, боязнь втратити працездатність, відчуття неадекватної винагороди за роботу тощо); інші фактори [3].

Другим елементом трикутника шахрайства є можливість, яка представляє собою усвідомлення сприятливої можливості вчинити шахрайство, приховати або уникнути покарань. Слабкими місцями в системі, що створює такі можливості, є: відсутність або подолання контролю як засобу запобігання та / або розкриття шахрайської поведінки; неможливість оцінки якості виконаної роботи; відсутність дисципліни в осіб, які є винними у скоєнні шахрайства; відсутність доступу до інформації; ігнорування, апатія та відсутність потенціалу (активності) з боку працівників [3].

Виправдання або схильність до вчинення шахрайства як третій елемент трикутника шахрайства означає, що людина впевнена, що шахрайство, хоча і не є законним вчинком, але якимось чином може бути виправдане (компанія винна мені гроші, я запозичив їх в борг і швидко поверну, від цього вчинку ніхто не постраждає, я заслуговую на більше, буду використовувати ці кошти для високої мети [2]). Такі виправдання допомагають шахраям переховуватися від нечесності своїх дій.

Вищеописані ризик-фактори так чи інакше сприяють вчиненню шахрайських дій працівником і, таким чином, виступають ризиками шахрайства. Тому на них потрібно звертати особливу увагу контролюючим органам при проведенні заходів з державного фінансового контролю. Ці фактори можуть слугувати «червоними прапорцями» під час виявлення операцій зі зловживання бюджетними коштами і як наслідок скоротити витрати часу на проведення перевірок.

Література

1. *Константинова О.* Фактори, які сприяють здійсненню шахрайства з фінансовими ресурсами / Юридична наука. — № 7. — 2008.
2. *Charlotte Grunewald.* The Relationship of Fraud between Theory, Legislation and the Auditing Profession // Maastricht University School of Business and Economics Department of Accounting and Information Management Munich. — August 31, 2010. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=20460>.
3. *Динев Д.* Икономическите измами: Схемите на корупция // АПИИ, — София. — Част. I. — 2006.